

Overlægeboligens historie

AF EDDIE DANIELSEN OG ERIK STRÖMGREN

Den nedenstående tekst af en af Hospitalets store skikkelser, tidligere professor og overlæge Erik Strömrgren, er oprindelig gengivet i "Lægebibliotekets Julehæfte", årgang 1979. Den omhandler afslutningen på en epoke, hvor overlægeboligen med dertil hørende overlæge var det centrale og samlende element. Julehæfterne redigeredes af Ellen Jensen, som var en dedikeret bibliotekar her på Hospitalet i en menneskealder. Som titlen antyder, udkom hæfterne ved juletid en gang årligt fra 1969-85 – et sympatisk tiltag –

Indholdet af julehæfterne er bredt – fra ældre artikler om forhold på Jydske Asyl til tidsaktuelle indlæg om psykia-

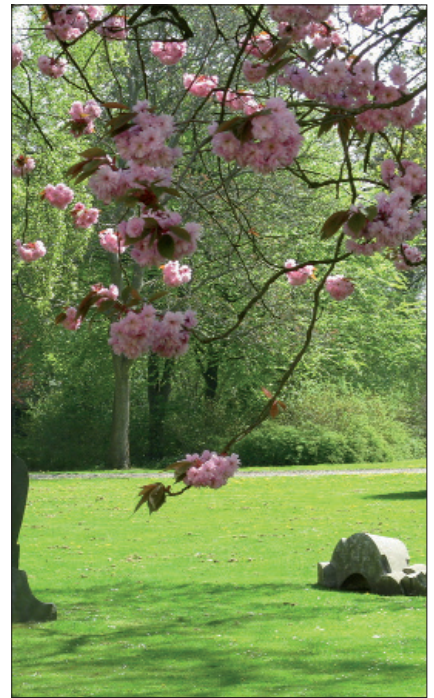
Erik Strömrgren, overlæge ved Sindssygehospitalet ved Aarhus 1945-1979. Portræt udført af Sand Holm, 1973.

triens udvikling og stude – fra "Engelsk hospitalsarkitektur i 1807" over "H.C. Andersens møde med sniffing" til "Fra kitler til cowboybukser" – en lægesekretærs erindringer fra 1977.

Fra begyndelsen havde overlæge Harald Selmer, manden bag Risskov-anstaltens koncept, gjort sig sine overvejelser om overlægens placering i en psykiatrisk helbredelsesanstalt: Ingen over og ingen ved siden af – der var ingen direktør, men derimod en forvalter, senere titulært inspektør. Begrundelsen var, ifølge Selmer, at den rette behandling af patienten udelukkende kunne, og burde, defineres og eksekveres af sagkundskaben, altså overlægen. Den centrale placering af den syvværelses overlægebolig centralt i den gamle hovedbygning underbygger ligeledes overlægens placering som den altovervågende. Der går en lige linie fra Selmers indretning af anstalten over de følgende overlæger til Strömrgrens rolle som patriark i det minisamfund, som hospitalet stadig udgjorde i 2. halvdel af det 20. århundrede.

"Sjælen i den hele Forsamling"

Et forlæg for Selmers rolle møder vi allerede i lægen William Wendts beretning om en psykiatrisk studierejse i Europa så tidligt som 1824. Han beretter i det følgende om sit besøg hos Dr. Pienitz, leder af helbredelsesanstalten Sonnenstein nær Dresden. Anstalten var, som Jydske Asyls oprindelige 1. forplejningsklasse, beregnet for patienter fra det bedre borgerskab. Middagsbordet, hvor overlægefamilien præsiderer over patienterne er et af den sociale genopdragelses elementer: "Efterat have gennemgaaet det indre af Stiftelsen blev jeg af Dr. Pienitz og hans Kone indbudet til Middag at spise hos dem. Man førte mig ind i et stort velmøbleret Værelse, i hvis Midte stod et stort veldækket aflagt Bord til 20 Personer. Imedens jeg underholdte mig med Dr. Pienitz og hans Kone, forsamlede Gæsterne sig; efter deres Paaklædning og Udseende alle dannede Mænd. Dr. Pienitz satte sig ved den ene Ende af Bordet, hans Kone ved den anden, og hans Søn i Midten. Gæsterne sadde dem efter deres Couvert til Bords. Dr. Pienitzs Søn læste høit med Værdighed en passende

Udsigten fra den tidligere overlægeboligs have-stue, som den tager sig ud i dag, når de japanske kirsebær blomstrer.

Bordbøn. Alle Gjæster foldede Hænderne, alt var stille og andægtigt (...) Syge-Opvarterne fungerede nu som Tjenere. Dr. Pienitz og hans Frue skare for. Tjeneren bragte Maden omkring. Hver drak sit Glas Vand til Maden, indtil Dr. Pienitz spurgte Een eller Anden, "befaler De ikke et Glas Viin, Hr. N. N. ?" Hvilken, naar han sagde ja, blev af Tjeneren præsenteret Vinkaraflen, hvoraf han selv skjænkede i. Dr. Pienitz, Frue og Søn vare her Sjælen i den hele Forsamling. De ledede Samtalen f. Ex., paa Kjøbenhavns Bombardement, paa Sundet, paa Hveen, og Tycho Brahe, og man maatte næsten troe, at man ikke var blandt Afsindige. Naar Een eller Anden, f. Ex. Skuespilleren begyndte at svæve ud i Samtalen, behøvedes kun et Ord af Dr. Pienitz, "besind Dem gode Hr. H., Blodet stiger Dem lidt til Hovedet, drik Dem et Glas Vand", og saaledes bragte han dem tilbage, saa at de undskyldte dem eller bad om Forladelse ..."

Hverken Selmer eller Strömrgren har været faste værter for patienternes middagsborde på Hospitalet; men rollen som overhoved lægger op til et nærmest royalt forhold til patienter og personale, og det møder vi hos begge. Begge var kendte og beundrede for at kunne huske navne og baggrund på bogstaveligt talt hundredevis

Den lange korridor i den syvværelses lejlighed, som overlæge Strömrgrens børn kunne udnytte til cykelbane.

af undersætter. Dette praktiseredes ved udveksling af konversation og hilser ved møder på "terrænet".

Her følger i uddrag et tilbageblik fra 1979, hvor Strömrgren henholdsvis fylder 70, fra-træder som ledende overlæge og som den sidste overlæge fraflytter embedsboligen.

Overlægeboligen

– Julehæftets redaktion har spurgt mig, om jeg som den sidste beboer af hospitalets gamle overlægebolig ville fortælle lidt om, hvordan det for min familie og mig selv har været oplevet at bebo denne lejlighed. Det vil jeg naturligvis gerne – så meget des mere som jeg er den, der har boet længst i boligen – 34 år.

Lad mig begynde med konklusionen: Det har været et dejligt sted at bo. Allerede beliggenheden i det skrånende terræn giver særlige arkitektoniske muligheder: Man går fra gården ind i stueetagen, men når man går igennem boligen ud til have-siden, er man højt hævet over haven og ser fra en balustrade ud over det skrånede terræn, haven indrammet af 300-årige egetræer, imellem hvilke en udsigt friholdes til Århus-bugten og Skødshoved. En daglig, stor oplevelse.

Haven er stor, men den har endda indtil 1945 været meget større. Dengang var parken delt i en mandspark og en kvinde-

park, som var adskilt – i forlængelse af overlægehaven – af en af høje, levende hegn afgrænset zone, der naturligt nok kom til at hedde "kyskhedsbæltet".

Indendørs i boligen bliver man aldrig træt af at beundre den smukke struktur, de velproportionerede rum, det fine håndværk i de høje paneler, der på vinduessiden strækker sig fra gulv til loft, indrammende vinduerne med de hyggelige små ruder, af hvilke de fleste stammer fra hospitalets allerførste tid. I disse ruder har medlemmer af de skiftende overlægefamilier indridset deres navnetræk, datoer og andet, så man har håndgribelige beviser for, at nogle ruder stammer fra den første overlæges tid.

Lejligheden er meget stor. For den, der flytter ind, kan det nok føles lidt skræmmende, når man kun har møbler til at udfylde måske en trediedel af den. Men sådant retter sig jo efterhånden. Boligens størrelse havde tidligere sin klare motivation i, at den ved mange lejligheder trådte i stedet for de repræsentationslokaler, som hospitalet indtil for få år siden manglede. I forbindelse med møder af forskellig art var der tidligere jævnligt op til 100 gæster i stuerne. Også på andre måder har lejlighedens størrelse kunnet være til nytte, således er det hændt i perioder med særlig

pladsmangel på hospitalet, at patienter fra naboafdelingen (21) har måttet søge natteleje i boligens gæsteværelse. Og familiens børn har altid fremhævet det praktiske i, at man har en korridor af 30 meters længde at cykle frem og tilbage i.

... Hertil kommer så, at jeg – som mange andre – er en varm tilhænger af Harald Selmers synspunkter om, at overlægens bolig bør være således beliggende, at han er i nær kontakt med hospitalets liv og virkelig har en fornemmelse af, hvorledes dette former sig døgnet rundt. Vigtigt er det også, at overlægen ved at færdes på terrænet også uden for normal arbejdstid får lejlighed til at veksle ord med funktionærer, som har andre arbejdstider.

I det hele mener jeg, det har været forbundet med meget store fordele, at man har haft en del funktionærfamilier boende inden for selve hospitalet. Tidligere var det således, at gårdene var præget af legende funktionærbørn og derigennem også af omegnens børn. Det kunne naturligvis ikke undgå at kaste et stærkt formildende skær over det hospitalsmiljø, som mange nærmede sig med angst og uhyggefornemmelse. For mange patienter, især langtidspatienter, var det af stor betydning, at de fik kontakt med børnene, og for nogle var dette en afgørende faktor for deres revalidering.

Tiden er imod tjenesteboliger. Det offentlige ønsker dem ikke, og de fleste funktionærer heller ikke, men jeg er ikke i tvivl om, at netop de psykiatriske hospitaler har mistet meget ved, at gårdenes legende børn er erstattet af parkerede biler. Men tilbage til konklusionen: det har været en stor berigelse at bo i den gamle bolig. Både for ens hjem og for ens arbejde –

Ved nedlæggelsen af overlægeboligen i 1979 blev den omdannet til undervisningslokaler til sygeplejeelever og plejeelever. Senere blev navnet Uddannelsesafdelingen, derefter Center for Kompetenceudvikling. I løbet af den kommende tid skifter den gamle overlægebolig igen formål, da lokalerne inddrages til patientbehandling.